

Riigikogu keskkonnakomisjoni istungi protokoll nr 159

Eesti, videosild

Esmaspäev, 04. aprill 2022

Algus 11.10, lõpp 12.33

Juhataja: Yoko Alender (esimees)

Protokollija: Elise Ernesaks (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Peeter Ernits, Kaido Höövelson, Heiki Kranich, Igor Kravtšenko, Andres Metsoja, Timo Suslov

Komisjoni ametnikud: Elle Kaur (nõunik-sekretariaadijuhataja), Vivi Older (nõunik)

Puudus: Natalia Malleus

Kutsutud: Merendusnõukoja president Tarmo Kõuts, Kõinastu külavanem Jüri Lember, Maaeluministeeriumi kalanduspoliitika ja välissuhete asekanstler Siim Tiidemann ja kalamajandusosakonna juhataja Ain Soome, Keskkonnaministeeriumi kalavarude osakonna juhataja Herki Tuus (2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Riigikogu otsuse „Ettepanekute tegemine Vabariigi Valitsusele randlaste toetamiseks“ eelnõu (539 OE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks
3. Kollektiivne pöördumine "Üleskutse Sõrve looduskaitseala toetuseks Harju maakonnas"

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu keskkonnakomisjoni nädala (04.04.2022-10.04.2022) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 4.04.2022 kell 11.10

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Riigikogu otsuse „Ettepanekute tegemine Vabariigi Valitsusele randlaste toetamiseks“ eelnõu (539 OE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks
3. Kollektiivne pöördumine "Üleskutse Sõrve looduskaitseala toetuseks Harju maakonnas"

Komisjoni istung teisipäev, 5.04.2022 kell 14.00

1. Euroopa roheleppuga seotud projektide ettevalmistuskulude katmise arutelu

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Yoko Alender, Igor Kravtšenko, Andres Metsoja).

2. Riigikogu otsuse „Ettepanekute tegemine Vabariigi Valitsusele randlaste toetamiseks“ eelnõu (539 OE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks

Yoko Alender ütles sissejuhatuseks, et eelnõu esitas 23.02.2022 Isamaa fraktsioon ja eelnõu juhtivkomisjoniks määras Riigikogu juhatus keskkonnakomisjoni. Täna sel arutelul annab eelnõu algataja ülevaate eelnõust ja kuulatakse külaliste täiendusi ja ministeeriumite seisukohti.

Andres Metsoja tutvustas eelnõu ja ütles, et randlastele soovitakse tagasi anda varem kehtinud eelisõigused. Ta sõnas, et rannapiirkonnas hõreneb püsielanike arv, kes omavad suurt rolli rannakultuuri, k.a toidukultuuri edasi kandmisel. Ranna kinnistu omaniku õigused ja kohustused peaksid olema tasakaalus, arvestada tuleb ehitusele, kaitsealadele ja kallasrajale kehtestatud piirangutega. Ta lausus, et murekohaks on aeglane internetiühendus ja vanemaealised randlased, kes pole interneti kasutamises pädevad. Väikesaartele juba kehtivad erisused ja eelnõuga nähakse ette kord, kus kohalik omavalitsus (KOV) määratleb rannaelaniku ja tema õigused. Eelnõu käsitleb lautrikohta ja ettepanekut Vabariigi Valitsusele välja töötada randluse toetusprogramm. Toetusprogrammi vahendid tuleks leida 2023. aasta riigieelarve seaduse eelnõus ja selle juhtrühm moodustatakse rannakogukondade esindajaid kaasates.

Tarmo Kõuts sõnas, et debatt randlaste õiguste üle on olnud aktuaalne 20 aastat, alates ajast, millal randlaste eelisõigused kaotati. Ta andis ülevaate randlaste ajaloo ja eelisõiguse kaotamisest. Ta ütles, et eelnõu võib puudutada kuni 10 000 inimest, võttes arvesse kogu rannajoont ja kõiki saari, v.a väikesaared. Varem oli randlane riigi esimene informatsiooni allikas julgeoleku küsimustes, sest tal oli ülevaade merel toimuvast. Raskendatud ligipääsu või liiga kaugel asukoha tõttu on randlastest eemaldunud ka vallavalitsus. Ta tõi näite Taanist, kus rannakultuuri säilitamiseks maksab riik randlastele toimetulekutoetust. Ta ütles, et rannas pole kiiret interneti võrguühendust, mille tõttu on randlastel püügilubade taotlemise protsessis linlastega keeruline võistelda. Ta soovis varasema situatsiooni taastamist, mille kohaselt on valdadel pädevus püügiõigusi välja anda ja randlased kindlaks määrata. Ta tõdes, et kui püügiõigusi on võimalik taotleda igapähe, siis võrguühenduste täitmise ja püügioskuse kontrolli osas jääb riigi järelevalve puudulikuks. Ta sõnas, et võrkudega võiks kalastada vaid ajaloolise püügiõiguse omanik või vastava koolituse läbinud inimene.

Jüri Lember lisas, et eelnõukohane muudatus hoiaks ära rannakülade edasise hõrenemise, mis on tingitud kõrge energi- ja kütusehinnast ja töökohtade kaost. Ta sõnas, et hetkel pole võimalik rannakülla ehitada isegi päästevarustuse kuuri ilma keskkonnaministri loata ja ta rõhutas, et rannaküla kultuuri tuleb säilitada. Ta märkis, et kutseliste kalurite arv on piiratud, sest püügiõigused on piiratud ressursid. Ta ütles, et linlastel on paremad interneti oskused ja vanemaealised randlased, kellel puuduvad vastavad oskused ja vahel ka internet, ei suuda nendega võistelda.

Yoko Alender uuris, kuidas on kujunenud randlaste hetkeolukord. **Siim Tiidemann** sõnas, et Maaeluministeerium (MeM) tegeleb kutseliste kalurite ja ajaloolise püügiõigusega. Ta ütles, et Euroopa Merendus- ja Kalastusfondi eelarvest kolmandik ehk 30 mln eurot on ette nähtud rannapiirkondade toetamiseks. Ta tõdes, et kohalikud traditsioonid on olulised, kuid MeM-i vaatest on kalapüük majandustegevus. Harrastuspüügi eesmärgil püütud kala müüa ei tohi ja seetõttu on tegevus oma olemuselt hobi. Ta ütles, et randlase mõistet on keeruline piiritleda ja seetõttu toetab MeM olemasolevat süsteemi. Hetkel kehtiv püügiõiguste süsteem ei diskrimineeri kedagi ja tagatud on võrdne võimalus harrastuskalapüügi tegelemiseks. Ta märkis, et väikesaartel kehtib eraldi seadus, mille osas on püsielanikkonna defineerimine lihtsam.

Ain Soome sõnas, et vaid 50% siseveekogude ja rannikumere kalavarudest on heas seisus ning paljude kutseliste kalurite palgad ei küündi Eesti alampalgani. Ta lausus, et randlase mõistet on varem proovitud seaduses sätestada, kuid tulemuseta. Kalastussektor korrastati ja eraldati kaks gruppi: harrastuskalapüügiõiguse omajad ja kutselise kalapüügi- õiguse omajad, kes omavad ka püütud saagi müümise õigust. Randlased lahterduvad

harrastuskalapüügiõigusega isikute grupi alla, mis lähtub põhiseaduse vaimust, et elukohajärgselt ei tohi kedagi diskrimineerida. Ta arvas, et inimeste asumine rannapiirkonda sõltub sellest, kas asukohas leidub tööd.

Herki Tuus sõnas, et Keskkonnaministeerium (KEM) toetab randlase toetusprogrammi välja töötamist, sest ranna- ja maapiirkonnas on elu keeruline ja vajab lisatoetust. Ta ütles, et KEM on eelnõu osas skeptiline, mille põhjendusena tõi ta välja, et eelnõukohane muudatus on varasemalt läbi proovitud, kuid oodatud tulemust pole saavutatud. Samuti pole selge, milliseid probleeme eelnõuga lahendatakse. Ta tõlgendas eelnõu järgmiselt - soovitakse defineerida randlast ja anda talle kolme võrguga püügi eelisõigus, kuid talle jäi segaseks, mille arvelt püügieelisõigus tulema peaks. Ta märkis, et püügikoormus on suur ja seda peaks vähendama, eelispüügiõigus saaks tulla vaid olemasolevate püügiõiguste arvelt. Ta lausus, et teistes valdkondades ei sõltu ressursi jaotamine selle läheduses elamisest. Näiteks metsa ääres elades ei ole õigus metsa maha võtta. Ta märkis, et randlase defineerimine jääb subjektiivseks ja kui soovitakse randlasele ettenähtud nakkevõrkude arvu tõsta kolmeni, siis tuleks see sõnastada ja liikuda läbi kalandussektori reformi selle eesmärgini. Ta ütles, et kutselise kalapüügiga tegeleb u 1500 kalurit, kelle hulgas on randlasi, linlasi jpm. Harrastuskalureid on u 10 000, kelle hulgas on ka randlasi ja inimesi, kes on antud asukohaga seotud ning ka inimesi, kellel pole asukohaga üldse seost. Harrastuspüügiõigus on kõige selgem väljend põhiseaduse § 5 mõttele, mis sätestab kalavarud Eesti rahva ühiseks rikkuseks. Ta ütles, et vähemalt ühe võrguga harrastuskalapüügi puhul püügiloa defitsiiti pole.

Andres Metsoja lausus, et läbi erinevate kalandusmeetmete on kutselise kalapüügi ettevõtlusvormi toetatud, kuid samas kutseliste kalurite arv väheneb. Selle põhjusteks on elanikkonna vananemine, noorte soovimatus tööd jätkata ja täiendada püügipiirangud. Ta ütles, et püüki tuleks toiduna vääridada. Ta sõnas, et inimesi diskrimineeritakse nakkevõrgu loa volitusega, mida ei saa üle anda kellelegi teisele. Ta tõi näite vanemaealisest inimesest, kes käis varahommikul Keskkonnaametis püügiluba taotlemas ja ta märkis, et e-riigis peaksid saama mugavalt elada kõik kodanikud. Ta ütles, et randlase definitsiooni peaks paika panema eelnõu menetluse käigus ja inimesi, kelle püükoht ei asu rannas, ei tohiks välistada. Ta tõi näiteks, et randlasel võiks olla eelisõigus püügilubade soetamiseks kuni kuu, pärast mida antakse load üldkasutusse. Ta sõnas, et randlaste püügiloa peaksid tulema olemasolevate püügilubade arvelt ja soovi püügilubade arvu suurendada pole. Ta tõi näiteks kõrgendatud avaliku huviga alad, mille kõrval asuva maja omanikul on õigus olla vastu metsa raiele põhjendusel, et raie vähendab kinnisvara väärtust või rikub elutingimusi. Samuti tõi ta välja tuuleparkide talumiskohustuse, mille eest makstakse ainelist kasu ja ta tõdes, et ressursi läheduse sidumine mõningate õigustega pole uudne lähenemine.

Yoko Alender küsis, et kui anda inimestele, kellel on rannas elukoht, k.a teine elukoht, püügiloa eelis, kas siis pole riskiks, et ajalooliselt väljakujunenud rannakülade tavad ja inimesed on suuremas välja suremise ohus. Ta uuris, kuidas MeM-i toetusprogrammid randlasi abistavad. **Siim Tiidemann** vastas, et Merendus- ja Kalandusfondi poolt rahastatavad tegevused ei puuduta eelnõu. Ta sõnas, et kui probleemiks on, et harrastuskalurid ei püüa ühe võrguga enda tarbeks piisavalt kala, siis peaks keskenduma kalavarude olukorra parandamisele. Tulenevalt EL-i seadusandlusest ei tohi harrastuspüügi eesmärgil püütud kalu müüa, k.a vääridatult. Ta märkis, et kutselisi kalureid on pigem liiga palju ja kalurite vanuseline struktuur võiks olla mitmekesisem, mille parandamiseks tehakse Merendus- ja Kalandusfondi raames koolitusi, makstakse toetusi jms. **Ain Soome** lisas, et toetusmeetmed on eelkõige suunatud kutselistele kaluritele, kes võivad korda teha lautri või sadamakohad, mida saavad kõik kasutada.

Heiki Kranich uuris, kas eelnõu eesmärgiks on randlase majandustegevuse laiendamine. **Tarmo Kõuts** sõnas, et riik ei toeta randlust ja randlasel pole luba merel kala püüda. Ta sõnas, et riik on randlasel püügi tinglikult keelanud ja eelnõuga ei taotleta püügi õigust kolme võrguga, vaid see oli näide kunagisest olukorrast. Hetkel soovitakse poliitilist toetust

randlasele, kes elab hajaasustuse tingimustes. Ta ütles, et ei tea ühtegi riiki, kus harrastuspüügi raames püütakse kala võrkudega. Ta sõnas, et võrgupüük peab olema reguleeritud, kuid Keskkonnaametil puuduvad võimalused teostada suure arvu kalastajate üle järelevalvelt. Ta sõnas, et teab olukordi, kus kalastuse võhik püüab kala valedes vahendite ja võtetega. Ta sõnas, et praeguses julgeoleku olukorras on vajalik, et randlane oleks lojaalne riigi partner. Ta sõnas, et võrguga püük pole lihtne ja selle tarbeks peaks tegema koolitusi. **Jüri Lember** lisas, et randlased poleks sellises olukorras, kui neil oleks säilinud iseseisvus. Varem polnud riik randlaste ja kala vahendaja, kalurid reguleerisid ise püüki ja pidasid inventuuri, sest nende huvides oli kalavarude jätkusuutlikkus. Randlase jaoks on kalapüügi näol tegemist elatusallikaga. Ta sõnas, et kui liigutakse õhukesema riigi poole, siis tuleks randlastele anda rohkem õigusi ja kohustusi. Ta tõi näite kohustusest kasvatada iga aasta siia maime ja neid merre lasta, mida tehti kalurite vahenditega.

Herki Tuus sõnas, et 90% võrkude koguarvust on kasutusel kutselisel kalapüügil ja 10% harrastuspüügil. Ta hindas, et 80% kutselistest kaluritest püügist sissetulekut ei teeni ja püügiga tegeletakse vaid hobi korras. Ta ütles, et toetab kutseliste kalurite liikumist harrastuskalapüügi sektorisse juhul, kui püügiga tegeletakse ainult hobikorras. Ta sõnas, et harrastusvõrgupüük toimub ka veel Soomes, Rootsis, Taanis, Lätis ning tõenäoliselt Leedus ja Poolas. Ta ütles, et KEM tegeleb kalavarude taastamisega paisude avamise näol, kuid kui püügikoormus on liiga suur, siis need tegevused ei anna efekti. Ta lausus, et harrastuspüügil on võrgu väljavõtmisel volitus olemas - sellest tuleb lihtsalt teavitada Keskkonnaametit. Ta tõdes, et väikestel siseveekogudel ja järvedel eksisteerib harrastuspüügi lubade defitsiit, kuid meres seda ei täheldata.

Peeter Ernits uuris, kui paljusid inimesi eelnõu puudutab. **Andres Metsoja** vastas, et eelkõige tuleks randlase mõiste ära sõnastada, siis on alles võimalik öelda täpne inimeste arv, keda eelnõu puudutab. **Yoko Alender** küsis, kas tegemist on piiramatute mõistega, kuna piiri ei tõmmata ajalooliste randlaste ja uute randlaste vahele. Ta ütles, et antud inimesi võib juurde tulla lugematul hulgal. **Andres Metsoja** vastas, et randlase mõiste pole määramatu ja seletuskirjas on välja toodud järgnev definitsioon: „rannakülas, rannatalus elav ning lautrikohta ja paati või nende kasutusõigust omav isik, kes on oma elukoha antud rannakülla registreerinud ning kellele on vastava staatuse määranud asukohajärgne KOV.“ Ta sõnas, et randlaste puhul pole küsimus elanike arvus, vaid selles, kuidas riik neid kohtleb. **Yoko Alender** uuris, kas selline olukord võib lõppeda püügilubade puudusega. **Andres Metsoja** vastas, et püügilubasid on piiratud arv ja neid ei pruugi peale randlaste kõigile jaguda. **Tarmo Kõuts** ütles, et eelnõu puudutab tuhandeid inimesi, kuid täpsemad andmed on Keskkonnaametil ja KOV-il.

Yoko Alender ütles, et eelnõu puudutab ka inimesi, kes soovivad kalapüügi tegeleda, kuid rannas ei ela. Ta uuris, kuidas saaksid linlased kala püüda. **Andres Metsoja** kordas, et eelnõu mõte on tasakaalustada randlase kohustusi ja hüvesid. Eelnõuga tahetakse anda randlastele püügiloa eelis tagasi. Ta ütles, et KEM ja MeM teavad, et enamus kalapüügitulust tuleb räimepüügist, tindist ja kohast ning võrgupüügi osakaal on püügis väga väike. Kutselise kaluri sidumine nakkevõrgu püügiga pole tema sissetuleku osas õiglane. Rannakülade elanikke tuleks vaadelda riigi partneritena, kes hoiavad rannas korda.

Yoko Alender uuris, millised on randlastele pandud kohustused. **Andres Metsoja** ütles, et mereäärse kinnistu omanik peab tagama kallasraja kasutatavuse ja tihti on rannale loodud rannaniidud, poollooduslikud kooslused, karjatamisalad ja looduskaitsealad. Nimetatud erisused peaksid olema tasakaalus randlaste õigustega.

Peeter Ernits ütles, et kui võetakse vastu seadusi, mis puudutavad vaid üht inimest ja hetkel on tegemist tuhandeid inimesi puudutava eelnõuga, tuleks seda eelnõu menetleda tõsiselt. Ta uuris, et palju jagatakse kutseliste ja harrastuskaluritele nakkevõrke ja palju 10 000-st harrastuskalurist elavad rannas. **Herki Tuus** ütles, et pole teada paljusid inimesi eelnõu

puudutab. Puuduvad andmed inimestest, kes on üht- või teistpidi rannaga seotud. Ta märkis, et tuleks luua selgus, kas randlased vajavad püütud kala müügi õigust. Kui seda õigust soovitakse, siis tuleb randlased lahterdada kutselise kalapüügiõigusega kalameeste hulka.

Tarmo Kõuts uuris, kuidas suudab riik tagada järelevalve 10 000 harrastuskaluri üle. Ta ütles, et kui randlastele antakse püügilubade eelisõigus, siis oleks riigil parem ülevaade kalurite üle. Ta küsis, miks kehtib hetkel süsteem, kus kontroll igapähe üle, kes võib minna merele, on puudulik.

Peeter Ernits uuris, kas ministeeriumil on teada, kuidas 10 000 harrastuskalurit on randlusega seotud. **Herki Tuus** vastas, et harrastuspüügiloa taotlemine püütakse hoida võimalikult lihtne ja küsitakse vaid andmeid, mis on vajalikud püügiloa taotlemiseks. Täiendavaid andmeid pole õigust küsida. Ta ütles, et on olemas õigusaktid, mis sätestavad reeglid kalandusele ja nende täitmist ka kontrollitakse. **Herki Tuus** toonitas, et KEM on avatud randlaste õiguste diskussioonile ja probleemidele tuleks leida lahendused.

Andres Metsoja ütles, et eelnõu eesmärgiks on esindada rannaküla kogukonda ja kultuuri õigusloomes ning väikesaarte näitel vääriavad randlased erikohtlemist. Ta ütles, et randlane peaks olema riigi partner.

Yoko Alender lausus, et vaja oleks kaasata huvitatud osapooli, eriti neid randlasi, kellel on õigus taotleda püügilube. Ta sõnas, et olukord võib lõppeda sellega, kus kala saavad püüda ainult randlased. Ta uuris, millised on väikesaarte elanike erioigused. **Andres Metsoja** vastas, et püügiõigusi ei võeta kelleltki ära ja sooviks on, et ministeerium teeks ära eeltöö, mis toob välja konkreetsed osapoolte arvud. **Herki Tuus** lisas, et väikesaare püüselanik võib kasutada kuni kolme nakkevõrku ja nendega püütud kala müük on keelatud.

Andres Metsoja uuris, millist mõju on avaldanud väikesaarte püüselanikele eelnimetatud õiguste andmine. **Herki Tuus** vastas, et probleemi pole tekkinud, sest see tuli ülejäänud harrastuspüüdjate arvelt.

Peeter Ernits uuris, kuidas piiritletakse väikesaart. **Herki Tuus** vastas, et püüasustusega väikesaartel on eraldi seadus, mis hõlmab kümnekond saart ja nende õigusi.

3. Kollektiivne pöördumine "Üleskutse Sõrve looduskaitseala toetuseks Harju maakonnas"

Yoko Alender ütles sissejuhatuseks, et varasematel keskkonnakomisjoni istungitel 20. jaanuaril ja 8. veebruaril on ära kuulatud pöördumise esitajad, ametnikud ja huvigrupid.

Toimus arutelu komisjoni seisukoha kujundamiseks pöördumises tehtud ettepanekute suhtes. Komisjoni liikmed leidsid, et Sõrve looduskaitseala kehtestamine on vajalik, kuna tegemist on ainulaadse liigirikka alaga. Komisjoni liikmed nõustuvad Erametsaliidu ettepanekuga, et uute piirangute kehtestamisel tuleb erametsaomanikele saamata jäänud tulu õiglaselt kompenseerida. Komisjoni liikmed tõdesid, et Vabariigi Valitsusel on tarvis teha oluline otsus, kas eelistada kunagi kavandatud kaevandusi või keskkonna kaitset, sest piirkonnas kompromissi leida on keeruline.

(allkirjastatud digitaalselt)
Yoko Alender
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Elise Ernesaks
protokollija